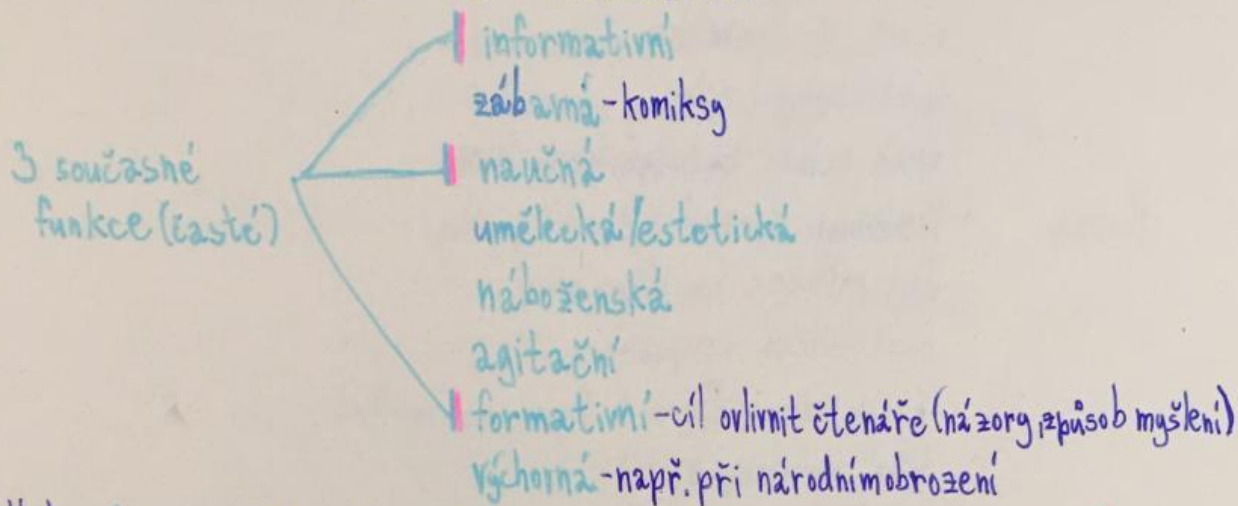

Úvod do literatury

Literatura = soubor veškerých zapsaných textů

Funkce: zaznamenání historie („zaznamenávací“)

= Věda: teorie - žánry, útvary, druhy, termíny zabývá se strukturou

historie - vývojem

kritika - rozbor děl informace o aktuálním literárním dění

• forma → próza (věty, odstavce), poezie

• druh → epika, lyrika, drama

• žánr → Lyrické žánry

Píseň = báseň určená ke zpěvu

lidové / umělé

Elegie = Žečka

tesklivá, vyjadřuje ztrátu

Hymnus = chvalo zpěv - původně oslava boha (antika)

později oslavování např. rálové

Óda = také oslavá báseň - oehokoli

typická patosem - snaží se okatě vyvolat silné emoce

Epigram = původně nápis na hrobě

krátké satirické básně

Sonet = 4 sloky, 13 veršů (4 4 3 3)

= milostná tematika

Madrigal = vznik ve středověku na hranici Šp. a Fr.

zakázaná láska

Lyrickoepické žánry

Balada = na pomezí lyriky, epiky a dramatu

Erben, Bezruč

Lyrika: nedějnost

= zaměření na emoce lyrického subjektu

Epika: nejčastěji próza

děj, vyprávěč (ich, on forma)

Drama: monology, dialogy (postavy si vyměňují repliky)
určen pro divadelní zpracování

- Romance = milostná tematika
vznik ve Španělsku
lyricko-epický žánr
opak balady - radostná/dobrá konec
- Poema = kombinuje lyrické a epické prvky
děj potlačen na úkor emocí
roztržitelná kompozice
autor žánru Byron (Byronská povídka)
bývá autobiografická
př. K. H. Máchy - Máj

Epické žánry

- Cestopis = zaznamenává cestu, zážitky autora
- Román = obsáhlejší komplikovaným dějem
mnoho postav
- Epos = vznik v Antickém Řecku
velmi rozsáhlá veršovaná skladba
zaznamenává mýty/důležité události národa
např. Epos o Gilgamešovi, Král Artuš
- Legenda = životy světců - popisuje jejich utrpení a zázraky po jejich smrti
- Mýtus = vyprávění vzniklá z potřeby vysvětlení světa (př. n. l.)
cykly mýtů = mytologie (Řecká/pohanská)
- Novela = kratší časový úsek, méně postav
nekomplikovaný děj
směřuje k nečekané pointě
- Povídka = postavy se nevyvíjejí (např. Babička - kromě Viktorky)
kratší
- Pověst = součást ústní lidové slovesnosti
základ pravdivý
- Pohádka = také součást ústní lidové slovesnosti
boj dobra a zla
magická čísla (3, 7, 12, 9)
typizované postavy - hloupý Honza, krásná princezna, zlá macecha
hrdina musí překonat překážky

Ustálené formulace

Výchovná funkce

Spor = veršovaná dialogická forma

2 postavy obhajují svá stanoviska

Bajka = lidské vlastnosti přisouzeny zvířatům - typizovaná ponaučení

Anekdota = vtip

Krátké epické vyprávění s humornou pointou

Dramatické

Komedie = humorná

Vznik ve starověkém Řecku

Tragédie = vážný obsah, tragický konec

Fraška = typ komedie založený na vsměchu a zveličování vlastností

Opera = vznik v době baroka

- kombinace literatury, hudby, tance a kulis

Historická hra = drama snažící se přiblížit divákovi historickou dobu

Tragikomedie = kombinuje prvky komedie a tragédie

např. Romeo a Julie

Officium = bohoslužebná hra o životě Ježíše Krista

hraha o Velik nocích a Vánocích

Interpretace literárního díla

= výklad, rozbor

• důležitý žánr, druh, společensko-historický kontext

3 prvky textu 1) jazyková - jazyk,

2) tematická - děj, postavy, motivy, prostor, čas

3) kompoziční - uspořádání děje

1) Populární

2) **Beletrie = umělecká literatura**: nejvyšší nároky na čtenáře

b) **Populární literatura**: snaha oslovit co nejširší publikum - jednodušší, populární témata

c) **Braková literatura**: neoriginální, schematická (mění se pouze postavy, prostor, čas)

nejjednodušší jazyk, patos

téměř 0 uměleckých prostředků

např. honory (upíří, vlkodlaci), červená knihovna, westerny

1a) **Figury** = obrazná pojmenování, k ozvláštění textu

nejsou založeny na změnách významu, ale na hromadění, opakování slov a hlásek

I. **Aliterace** = opakování hlásek na začátku po sobě jdoucích slov

- Sám se sebou samým.

II. **Anafora** = opakování slov na začátku po sobě následujících veršů

- Nabřehu kvete rozrazil

Nabřehu roste tráva

- III. Epizeuxis = zdůraznění motivu
- Po míle a míle ani
- IV. Antiteze = příměr protikladem
- výchozí motiv → popření → nový motiv
- Jede na koni, ne to není kůň, je to osel
- V. Aposiopese = záměrně nedokončená odpověď...
- VI. Asyndeton = bezspojčné spojení záměrné vynechávání spojovacích výrazů
- Jít, překročit překážky, spadnout, opět vstát
- VII. Elipsa = vynechání domyslitele
- VIII. Enumerace = výčet
- Máím bílé, černé, červené i fialové ponožky
- IX. Epifora = opak anafory
- opakování slov na konci veršů
- Šel na krásnou louku,
na louku, kterou miloval
- X. Apostrofa = básnické oslovení
- Ty moje milovaná Ostravo
- XI. Gradace = stoupání napětí, intenzita
- beží, pádí, řítí se
- XII. Inverze = nepřirozený slovosled
- Já u pramene jsem a žízní hynu
- XIII. Paralelismus = 2 a více veršů jsou si podobné obdobná výstavba
- On prvním skokem - dopál pole, on druhým skokem do příkopu
- XIV. Paronomázie = opakování odvozování slov
- nejhlubší hlubina hloubky
- XV. Pleonasmus = nadbytečná vyjádření
- pěší chůze, původní originál, dárek zadarmo
- XVI. Polysyndeton = nadměrné používání spojek, spojovacích výrazů
- XVII. Řečnická otázka = otázka na kterou neočekáváme odpověď
- XVIII. Eufonie/kakofonie = zvukomalebnost, l - plyná hlásková, plynulost / není
zvukomalebné, R, S, Š, nelibivé zvuky
- XIX. Akrostich = první písmeno každého verše → tajná zpráva
Epanastrofa opakování slova z konce verše na začátku dalšího

1.4) Tropy (1 tropus)

= umělecké prostředky založené na změně významu

• v jazyce vznikají běžně

- I. **Metafora** = obrazné pojmenování na základě vnější podobnosti
- II. **Metonymie** = na základě vnitřní souvislosti
 - číst Čapka, sníst celý talíř
- III. **Personifikace** = přisuzování vlastností živých bytostí neživým věcem
 - vítr šeptá
- IV. **Přirovnání** = srovnávání 2 věcí
 - krásný jako obrázek
- V. **Synestezie** = záměrná záměna smyslů
 - hořká vůně
- VI. **Synekdoha** = pars pro toto (část za celek): Ne přišla ani noha
totum pro partem (celek za část): Ostava vyhrála v Praze
- VII. **Epiteton** = básnický přívlastek
 - ornans (zdobený): vzniklé pojmenování nezvyklé → něžná záře
 - konstans (stálý): ustálené → všední den
- VIII. **Oxymoron** = spojení slov, která nejsou dohromady
 - Svítání na západě
- IX. **Hyperbola** = zveličení
 - Stokrát jsem ti říkala, ať umyješ nádobí
- X. **Litotes** = dva záporny → klad - zjemnění výrazu popřením opak hyperboly
 - Nelze neridět, že ta lavička je natřená
- XI. **Eufemismus** = zjemnění výrazu opsáním Odešel na věčnost
- Dysfemismus** = opak eufemismu
 - Čichá k fialkám zespodu
- Alegorie** = český jinotaj
 - vyjádření myšlenky pomocí příběhu - na první pohled skrytá
 - bajky, Farma zvířat
- Symbol** = zastupuje něco jiného kříž - náboženství, smrt
- Ironie** = spočívá ve významovém protikladu
- Sarkasmus** = zesílená ironie, cíl - někoho urazit

2) Tematická

motiv = to, co vytváří téma - bývají jednoslovné

děj

téma = v 1-2 větách definovat význam textu

časoprostor

postava = ich/er forma

3 typy: autorský / vševědomec = popisuje vnějšek i vnitřní svět postav

personální = vyjadřuje prožívání postavy, je s ní ztotožněn

"oko kamery" = popisuje jen to, co vidí z vnějšku

často v er formě

typický pro realismus

3) Kompozice epiky

Chronologická - podle časové posloupnosti

Retrospektivní - konec - začátek

In media res - čtenář rovnou vržen do děje, bez úvodu

Rámcová - několik příběhů vloženo do dalšího - orámovány

Paralelní - více dějových linek se odehrává současně, proplétání

Řetězová - dílo tvořeno sledem samostatných příběhů, spojeno jednou postavou/postavami

Kompozice dramatu

1. Expozice =

2. Kolize = počátek zápletky, zauzlení děje

3. Krize = rozvinutí zápletky k ostrému konfliktu

4. Peripetie = překvapivý zvrat, nové zauzlení děje, oddaluje katastrofu

5. Katastrofa = tragický konec

Verš = celistvá, rytmická jednotka básně